

Peter Wahlberg
4.4.1929–9.7.2023

Hedersledamoten i Finska Läkaresällskapet professor Peter Wahlberg avled i Mariehamn den 9 juli 2023 i en ålder av 94 år. Med honom har en av Sällskapet trognaste medlemmar gått ur tiden.

Peter Erik Axel Wahlberg föddes i Helsingfors den 4 april 1929. Hans föräldrar var Johannes Wahlberg, personlig extraordinarie professor i inre medicin, och Alice, född Björkenheim. Peter tog studenten vid Nya Svenska Läroverket 1947 och inledde samma år sina studier i medicin vid Helsingfors universitet. Medicine licentiatexamen avlade han 1953 och två år senare disputerade han för doktorsgraden med en avhandling om effekten av tyreotropin på sköldkörtelns funktion. Han specialiserade sig i inre medicin vid IV medicinska kliniken, som då verkade på Maria sjukhus under professor Bertel von Bonsdorffs ledning. På Maria sjukhus träffade Peter sin blivande hustru Solveig Johansson från Åland, som då var sjuksköterskelev. På 1960-talet var han tre år biträdande lärare vid IV medicinska kliniken. Docent i inre medicin blev han 1971. År 1982 tilldelade republikens president honom professors namn och värdighet.

Sitt livsverk utförde Peter Wahlberg som överläkare på medicinska avdelningen vid Ålands centralsjukhus, där han arbetade 1959–1965 och från 1968 till sin pensionering 1992. Åren 1971–1984 var han chefsläkare för centralsjukhuset. Peter spelade en ledande roll när sjukvården på Åland genomgick en omfattande modernisering. Det var en omvälvande tid med stora kunskapsmässiga, tekniska och organisatoriska förändringar. Peter insåg snabbt att möjligheterna att utveckla botande och förebyggande sjukvård gynnades av kollegialt samarbete över administrativa gränser. Han betonade vikten av teamarbete och framhöll primärvårdens, akutvårdens och vårdvetenskapens betydelse. Peter baserade sitt arbete för patienternas bästa på kunskap, förnuft och rationalitet, och i alla aspekter av sin verksamhet förmedlade han en känsla av excellens. Samtliga medarbetare fick vägledning och stöd för att kunna göra sitt allra bästa. Undervisning hörde till det dagliga arbetet på sjukhuset och medicine kandidater togs väl emot.

Inom tyreoidologin gjorde Peter Wahlberg en betydande forskarinsats. Peters far Johannes Wahlberg hade redan i början av 1920-talet gjort banbrytande tyreoidologisk forskning och senare tagit initiativ till införande av jodprofylax i Finland för att förebygga den endemiska struman. När det i slutet av 1940-talet blev möjligt att importera radioaktivt material för medicinskt bruk till Finland inrättades ett radioisotoplaboratorium på Maria sjukhus. Där tillkom de första medicinska avhandlingarna i vilka radioaktiva indikatorer användes – Bror-Axel Lambers 1953 och Peter Wahlbergs 1955. Postdoktoralt publicerade Peter Wahlberg i samarbete med Bror-Axel Lamberg många vetenskapliga arbeten, där radioaktiv jod (^{131}I) användes för att kartlägga upptaget av jod i sköldkörteln och utsöndringen av sköldkörtelhormo-

ner. Under sin tid som överläkare vid Ålands centralsjukhus fortsatte Peter sin forskning i sköldkörtelsjukdomar och skrev ett stort antal originalartiklar och översikter med tyngdpunkt på diagnostisering och behandling av olika former av hypertyreos. För sina vetenskapliga insatser inom tyreoidologin belönades Peter Wahlberg 1956 av Finska Läkaresällskapet med J.W. Runebergs pris.

Redan tidigt under sina kontakter med Åland uppmärksammade Peter Wahlberg förekomsten av den fästingburna virusinfektionen TBE (*tick-borne encephalitis*), även kallad kumlingsjukan. I början av 1960-talet samarbetade han med virologerna Nils Oker-Blom och Markus Brummer-Korvenkontio i studier om klinisk bild och laboratoriediagnostik av TBE. Vikten av att vara observant på fästingburna sjukdomar inpräntades i klinikens alla läkare, vilket även ökade uppmärksamheten på den 1984 definierade fästingburna infektionen borrelios. Den kliniska bilden, diagnostiken och behandlingen av borrelios genererade en aktiv forskningsverksamhet, som ytterligare accentuerades vid 1990-talets början i och med att ett europeiskt samarbete för utveckling av ett vaccin mot borrelios startades.

För att hålla samman verksamheten kring fästingburna sjukdomar tog Peter Wahlberg initiativ till en grupp för borreliaforskning på Åland. Han ledde dess verksamhet fram till sin pensionering och var aktiv inom gruppen ända till sina sista år. Klinik och forskning kombinerade han med framtagning av anvisningar för god medicinsk praxis för hantering av borrelios. Genom sin forskning om fästingburna sjukdomar gällde Peter Wahlberg som en av vårt lands främsta experter inom området.

Peter var en eminent akademisk lärare. Generationer av medicinare minns hans briljanta föreläsningar om sköldkörtelsjukdomar, inte enbart för hans

gedigna kunskande och djupa insikter i ämnet utan också för hans förnämliga språkbehandling. Det var tydligt att han trivdes i sin roll som lärare.

Finska Läkaresällskapet och bland dess strävanden enkannerligen den medicinska publicistiken på svenska låg Peter Wahlberg nära om hjärtat. Han var en flitig medarbetare i Finska Läkaresällskapets Handlingar och var tidskriftens redaktionssekreterare 1956–1959 och 1966–1967 samt huvudredaktör 1967–1973. År 2000 publicerade han i Handlingarna en historik över den 1995 nedlagda IV medicinska kliniken, som han beskrev som sitt medicinska hem. Hans vemodsfyllda slutmening förtjänar att bli citerad: ”Den [kliniken] var kanske för bra för att få bli bestående”. I tidskriften Nordisk Medicin var han en lång följd av år medlem av redaktionskommittén och medicinsk redaktör för Finland. Vidare var han 1985–1994 medlem av redaktionsrådet för Finlands Läkartidning och 1990–1994 medlem av redaktionsrådet för Journal of Internal Medicine. För sina insatser inom medicinsk publicistik mottog han 2005 Svante Stenmans pris av Finska Läkaresällskapet.

På nordisk nivå var Peter Wahlberg känd som en förkämpe för vården av det svenska språket i medicinen. Han betecknade språket som läkarens viktigaste instrument. Peter ivrade starkt för begriplighet i det medicinska allmänspråket och enhetlighet och exakt-
het i det medicinska fackspråket. Med sitt motstånd mot onödiga lånord och försvenskade engelska termer medverkade han till att utveckla och berika det svenska medicinska fackspråket och öka medvetenheten om språkets betydelse och vikten av god språkbehandling. Han var medlem av Svenska Läkaresällskapets kommitté för medicinsk språkvård 1988–2000, varefter han fortsatte att aktivt ta del i e-postdiskussionerna inom kommittén. Med sin humor bidrog han

mången gång med en lättsam ton i de ofta rätt komplicerade språkliga debatterna. Tack vare sin expertis inom språkvården anlätades han av flera bokprojekt, bland dem *Medicinens språk* (Liber) och *Medicinsk terminologi* (Studentlitteratur), och han ansvarade för utformningen av de svenska termerna i två upplagor av *Läketieteen termit* (Duodecim). För sitt arbete för vården av det svenska språket i medicinen belönades han 2003 av Svenska Läkaresällskapet med Bengt I Lindskogs språkpris.

Peter Wahlberg var många år aktiv inom Samfundet Folkhälsan, Landskapsföreningen Folkhälsan på Åland, Finlands Röda Kors, Ålands Kulturstiftelse, Föreningen Norden på Åland och Lions Club, Mariehamn. Under studietiden verkade han som ordförande för Medicinarklubben Thorax 1952 och hade funktionärsuppdrag vid Nylands Nation.

För sina helgjutna insatser på ovanligt många av de fält som ligger Finska Läkaresällskapet nära kallades Peter Wahlberg 2000 till hedersledamot av Sällskapet.

Sitt välförtjänta otium njöt Peter med sin hustru Solveig, döttrarna Eva och Johanna, barnbarn samt släkt och vänner. Skärgårdsliv, intresset för litteratur och historia, och resor som han sett fram emot fick nu en allt större andel i hans liv.

Peter Wahlberg förunnades ett långt och innehållsrikt liv, där kliniskt arbete, vetenskap, undervisning, publicistik och administration ingick en fruktbar förening med bildning och kultur. Det var ett privilegium att få samarbeta med honom och ta del av hans tankar. Hans minne lever starkt hos hans medarbetare på Åland, hos hans forna elever och hos var och en av oss som eftersträvar tydlighet och klarhet i medicinens språk.

Tom Pettersson

Dag Nyman